

TÜSEV
Sivil Toplum Değerlendirme Raporu
Ekim 2009 – Eylül 2010

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)
Bankalar Caddesi
Minerva Han No 2 Kat 5
Karaköy İstanbul
www.tusev.org.tr
info@tusev.org.tr

TÜSEV Sivil Toplum Değerlendirme Raporu

Ekim 2009 – Eylül 2010

Giriş

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), 1993’de kuruluşundan günümüze sivil toplumu ilgilendiren mevzuatın geliştirilmesinde, sektörün geleceği konusunda araştırma yapılması ve politika üretilmesinde ve özel, kamu ve sivil toplum arasında diyalog ve işbirliğinin arttırılmasında öncülük etmiştir.

Bu kapsamda TÜSEV’in en önemli görevlerinden biri ülkemizde üçüncü sektörün nabzını tutmak, tespit edilen sorun ve ihtiyaçlara yönelik çalışmalar yürütmektir. Sivil toplumun son yirmi yılına baktığımızda Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinin sivil toplum kuruluşlarımız üzerinde önemli etkisi olduğu gibi, sivil toplum kuruluşlarımızın da git gide daha fazla oranda üyelik sürecine etki etmekte olduğunu görmekteyiz.

Bu karşılıklı etki ve dönüşüm süreci içerisinde vakıf ve derneklerimizin daha aktif bir rol alması gerektiğine inanmaktayız. Bir yandan AB Kurumları ile Türkiye Cumhuriyeti devleti arasında Kopenhag Kriterleri konusunda müzakereler devam ederken, diğer taraftan sivil toplum kuruluşları olarak bu kriterlerin yerine getirilmesi, uygulanması ve yerleşmesinde gösterdiğimiz çabayı, attığımız somut adımları ve tespit ettiğimiz sorunları aktarmak bu nedenle son derece önem arz etmektedir.

TÜSEV bu ihtiyaçtan yola çıkarak Türkiye’de **sivil toplum-kamu ilişkilerinin durumu, yasal çerçeve** ve **sivil toplum kuruluşlarının politika oluşum süreçlerine etkilerine** değinen aşağıdaki değerlendirme raporunu kaleme almıştır. Raporda yer alan bilgiler, TÜSEV araştırma projeleri, mütevellileri ve uzman ekibinin görüş ve tecrübelerine dayanmaktadır. TÜSEV bu kapsamda 2009-2010 yıllarında yürüttüğü kapsamlı bir sivil toplum ihtiyaç analizi çalışması olan Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) bulguları, Türkiye’nin önde gelen dernek ve vakıflarından oluşan mütevellilerine uyguladığı anket çalışması ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engelleri tespit eden raporundan faydalanmıştır.

Ümidimiz bu sayede ülkemizin AB katılım süreciyle ilgili gelişmeleri izleyen ve değerlendiren 2010 İlerleme Raporu’nda gözlemlerimiz, önerilerimiz ve ihtiyaçlarımızın yer alması; söz konusu raporun ilgili kamu ve sivil toplum kuruluşları için yol gösterici olmasıdır.

Kamu – Sivil Toplum İlişkileri

Kamu sivil toplum ilişkisi konusunda geçtiğimiz yıl içinde gözle görülür bir gelişme olmamıştır. Bunun en önemli sebebi kamu-STK ilişkilerini düzenleyen mevzuatın, etik kuralların ve genel teamüllerin eksikliğidir. TÜSEV müteveli anketi incelediği zaman her ne kadar çoğu vakfın kamu ile işbirliği -genel olarak kamunun sırtından yük alıcı nitelikteki faaliyetlerin yürütme - içerisinde olduğu gözlemlenmekle birlikte bu ilişkiler genel düzenlemelerden bağımsız ve kişisel ilişkiler bazında ve kuruma göre uygulanan/yaratılan kriterler doğrultusunda gelişmektedir.

Bu konunun yanlış/eksik uygulanmasında önemli bir faktörde vakıflar için vergi muafiyeti dernekler için kamu yararı statüsündeki yanlış/eksik uygulamalardır. Bu statü çok az sayıda kuruluşa uzun bir süreç sonunda Bakanlar Kurulu kararıyla verilmekte dolayısıyla siyasi bir görünüm sergilemektedir. Statünün getirdiği ayrıcalıklar çok az olmakla birlikte, kamunun işbirliği yaptığı kuruluşları seçmesinde bazı kriterler olduğu görülmektedir. Bu statünün niteliği diğer AB ülkelerindeki uygulamaların çok gerisinde kalmıştır ve konu Türkiye’de anlaşıldığı gibi sadece bir vergi muafiyetinin çok ötesinde anlamları olan bir uygulamalar bütünüdür. Bu konuda AB ülkelerindeki iyi uygulamalara ilişkin hazırladığımız rapor bugüne kadar ilgili kamu otoritelerince dikkate alınmamış ve bu konuda herhangi bir çalışma başlatılmamıştır.

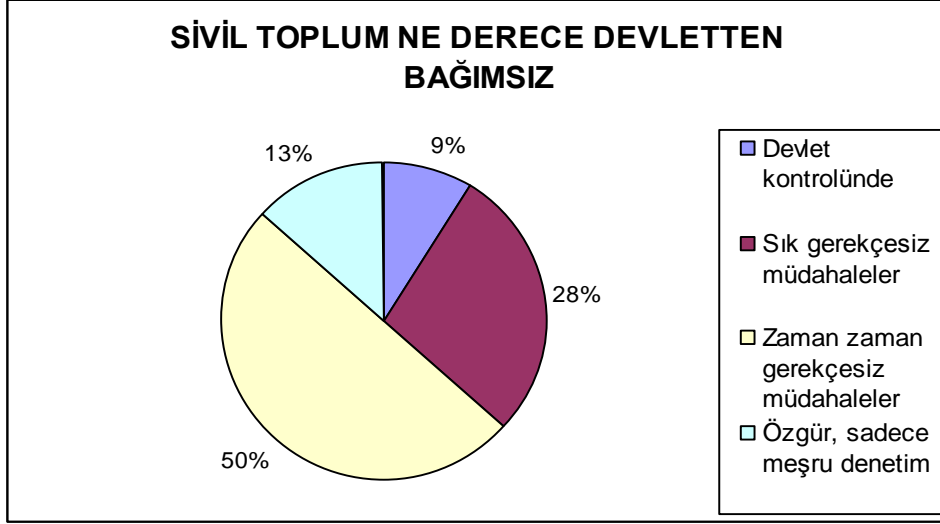
STEP araştırması¹ ve Derneklerin Örgütlenme Özgürlüğü Önündeki Engeller Raporumuz² incelendiği zaman kamunun özellikle derneklere karşı keyfi müdahaleleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda son zamanlarda genel bir düzelmeye olduğu görülmekle birlikte uygulamada sorunlar devam etmektedir. Mütevellilerimiz olan vakıflarımız³ ise bu tür keyfi bir müdahale ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

¹ Rapordaki tüm grafikler STEP 2009-2010 kapsamında 146 STK temsilcisine 7 ilde (İstanbul, Ankara, Denizli, Adana, Trabzon, Van ve Diyarbakır) uygulanan STK Anketine dayanmaktadır.

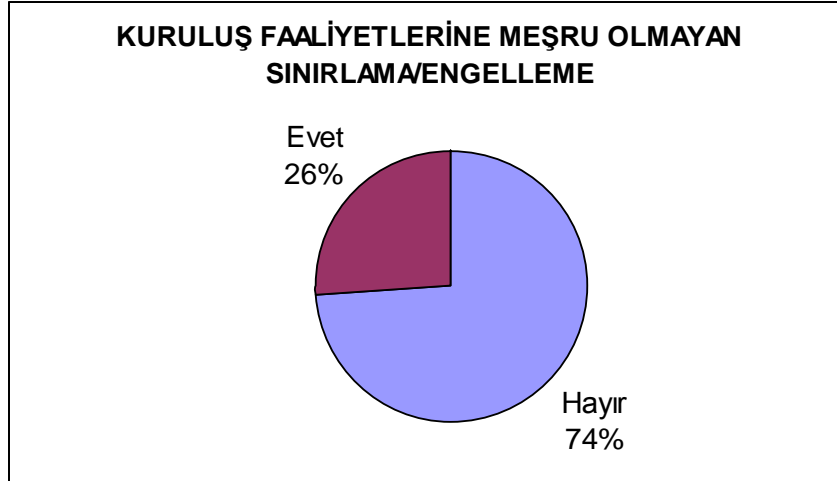
² “Derneklerin Örgütlenme Özgürlüğü Önündeki Engeller : Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün Geliştirilmesi İçin Metodoloji Geliştirilmesi Projesi Bulguları”, TÜSEV, 2010

³ TÜSEV Mütevelliler Heyeti Anketi Sonuçları

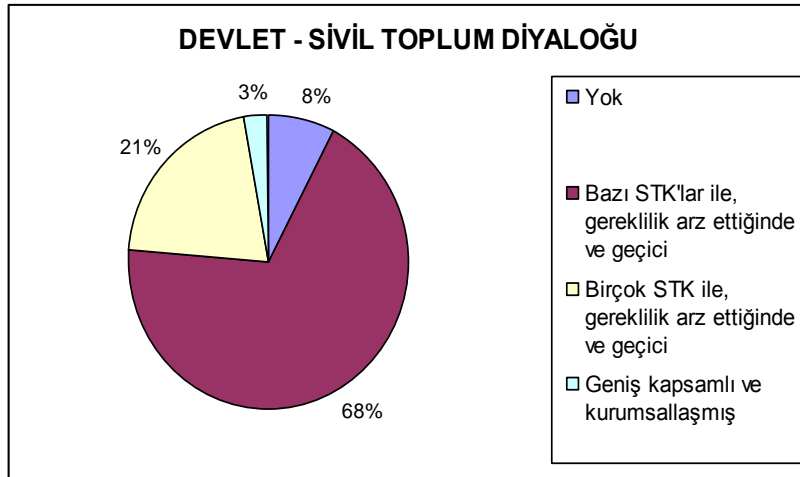
Şekil 1 Özerklik: Sivil toplum (dernek ve vakıflar) ne dereceye kadar devletten bağımsız olarak işlerliğini sürdürebilmektedir?

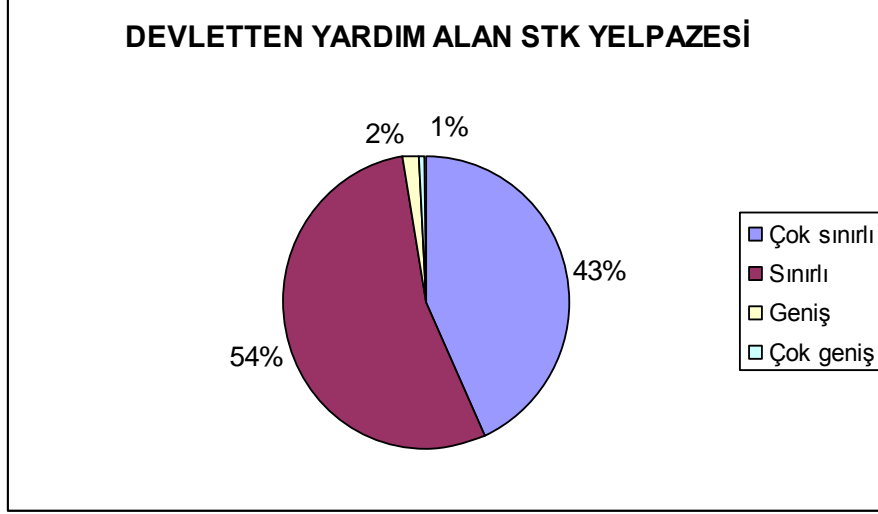
Şekil 2 Yasal Olmayan Sınırlama veya Engelleme: Merkezi veya yerel kamu kuruluşlarınca kuruluşunuz faaliyetlerine yasal olmayan bir şekilde sınırlama veya engellemede bulunuldu mu?

Şekil 3 Diyalog: Devlet ne derece sivil toplumla diyalog içerisindedir?

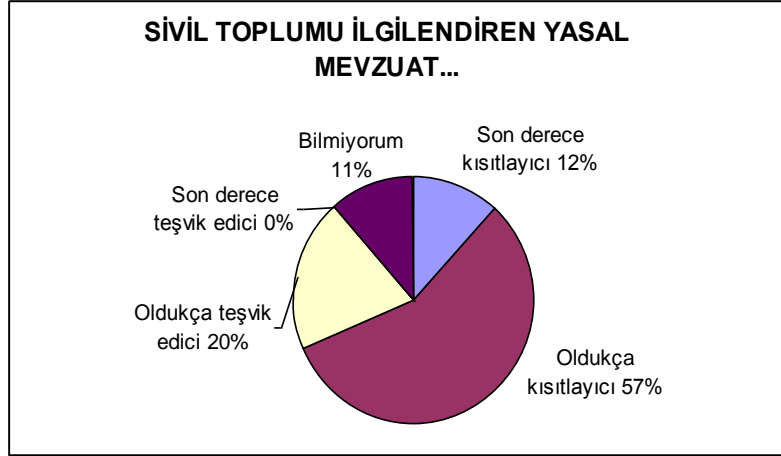
Şekil 4 İşbirliği / Destek: Devletten aynı/nakdi yardım (örn. bağış, ihale v.b.) alan STK yelpazesi ne derece geniş/sınırlıdır?

Dernek ve Vakıfları İlgilendiren Yasal Çerçeve

STEP Bulguları ve Derneklerin Örgütlenme Özgürlüğü Önündeki Engeller Raporumuz incelendiği zaman STK'ları düzenleyen yasal ve mali mevzuatın halen oldukça kısıtlayıcı olarak algılandığı ve bu konuda uygulamada sıkıntı yaşandığı görülmektedir.

Şekil 5 Yasal Mevzuat: Türkiye'de yürürlükteki sivil toplumu ilgilendiren yasal mevzuat...

Dernekler Kanunu'na ilişkin önerilerimiz raporun sonunda ek olarak sunulmaktadır (EK1).

Vakıflar Kanununa ilişkin uygulamada çeşitli sorunlar görülmekle birlikte sorunlar dernekler seviyesinde değildir. Bunda Vakıflar Kanununun çeşitli maddelerinin Dernekler Kanunundan sonra yasalaşmasının etkisi bulunmaktadır. Vakıflar Kanununda daha liberal bir yaklaşım görülmekle birlikte vakıf sayısının göreceli azlığı da dikkate alınmalıdır.

Mevzuata İlişkin Bulgular

- Vakıflar Mevzuatı son derece geniş kapsamlı ve karmaşıktır. Bu nedenle bölgesel olarak uygulamada zorluklar vardır.
- Devlet tarafından kurulan kamu vakıfları ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, vakıf alanında kamunun koruması altında adeta özel sermaye ve gönüllülük üzerine kurulan diğer vakıflarla haksız rekabet içindedir. Bu mutlaka giderilmelidir.
- 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların ve Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun'un uygulamasında büyük problemler vardır. Kamu bu kanunu istediği gibi uygulamaktadır.
- Dava konusu olan Vakıflar Kanunu'ndaki İç Denetim ve İç Denetçi sorunu hızla çözüme kavuşturulmalı, mevcut boşluk doldurulmalıdır.
- Yurt dışından alınan yardım ve bağışlar her seferinde değil, yılda bir kez verilen yıllık beyannameye gösterilmelidir. Zira bildirimler uygulamada adeta denetime dönüşmüştür.
- Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 101/3 maddesinde hangi amaçlarla vakıf kurulamayacağına ilişkin tanım AB ilişkileri çerçevesinde sorun olmaya devam etmektedir.
- Bilgi edinme ve bilgi paylaşımı konuları artık Vakıflar Genel Müdürlüğü üzerinden hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan açıkça yayımlanmalıdır.
- Vakıf Resmi Senetlerinde; yasal değişikliklere paralel olarak yapılması zaruri ve mecburi olan değişikliklerin **vakıf kurucu iradesi** böyle tanımlanmıyor gerekçesi ile kabul edilmemesi, Vakıf Resmi Senetlerinin yasal mevzuatın gerisine düşmesine ve sorunlar yaşanmasına sebebiyet vermektedir.
- Uluslararası ilişkilerde vakıf ve dernekler için farklı standart yaratılması haklı görülmemektedir.
- Fiili ve hukuki Karşılıklılık İlkesi Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesine aykırı bir hüküm olup, bu gerekçe ile örgütlenme özgürlüğünün önü kesilmektedir.
- Vakıflar Meclisinde TMK'ya göre kurulan yeni vakıfların temsilci sayısının azlığı, bir kamu vesayeti olup temsilde adalet sağlanamamıştır. Bu nedenle yeni vakıflara ilişkin konuların konuşulduğu Vakıf Meclisi toplantılarında bu denge yeni vakıf üye sayısı arttırılarak sağlanmalı ve böylece Vakıflar Meclisinde adil temsil ve demokratik karar alma yolu açılmalıdır.

Yardım Toplama Kanunu ile ilgili sıkıntılar devam etmektedir. Bu konuda Türk Hükümeti AB'ye taahhüt ettiği değişiklikleri yapmamıştır. Kanunun acilen yürürlükten kaldırılması ve yeni düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu uygulamada büyük farklılıklar göstermekte, bölgeler arasında farklı uygulamalar görülmektedir. Kamunun keyfi uygulamalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Kanun değiştirilmeli ve uygulamalar konusuna özel önem gösterilmelidir.

Vergi mevzuatı ve mali düzenlemeler sivil toplumun ve STK'ların gelişmesini dolaylı olarak etkilemektedir. Vergi mevzuatı son derece kısıtlayıcıdır ve Maliye Bakanlığı STK'lara normal bir şirket gözüyle bakmaya devam etmektedir. AB ülkelerindeki vergi uygulamalarıyla ülkemizdeki durumu karşılaştırmalı olarak ele alan Vergi Raporumuz gerekli makamlar tarafından dikkate alınmamış, bu konuda kamu otoriteleri STK'larla aynı masa etrafında

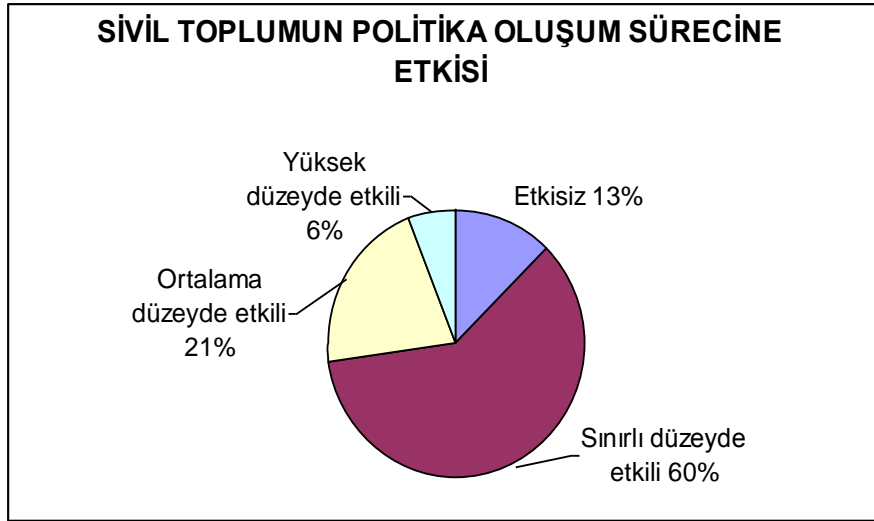
buluşmamışlardır. Görünen o ki STK'lar lehine herhangi bir vergi düzenlemesi de hükümetin takviminde bulunmamaktadır. Bu konuda –özellikle Gelir Vergisi, stopajlar ve KDV konusunda- acil düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Özü itibariyle vergisel düzenlemeleri içerisinde barındıran Kamu Yararı/Vergi Muafiyeti Statülerinde de sıkıntılar devam etmekte ve bu konuda dernekler ve vakıflardan oldukça fazla şikayet gelmektedir. Bu konuda çalışmalar yapılması STK sektörünün geleceği açısından hayati bir önem taşımaktadır.

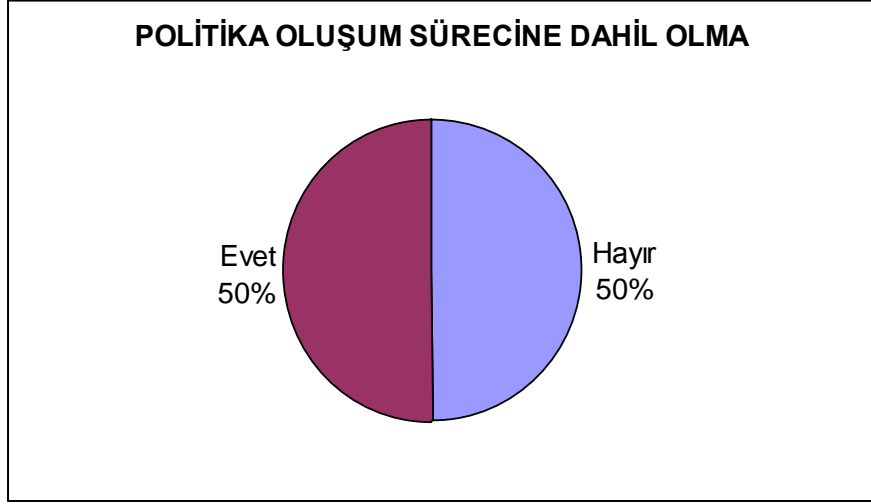
Kamu Politikalarını Etkileme

Sivil toplum kuruluşlarının kamu politikalarını etkileme gücünün oldukça zayıf olduğu tüm araştırma bulgularının ortak sonucudur. Bu konuda STK'larda genel bir kapasite eksikliğiyle birlikte kamunun politika süreçlerine katılım için gerekli düzenlemeleri yapmadığı da gözlenmektedir. Bu konuda 2006 yılında yürürlüğe giren "Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in istenilen sonucu doğurmada yetersiz kaldığı ve STK'ların katkısının ikinci planda algılandığı görülmektedir. Bu Yönetmelik değiştirilerek STK'ların görüşlerinin dikkate alınması sağlanmalı, stratejik planlamaya katılımları sağlanmalıdır.

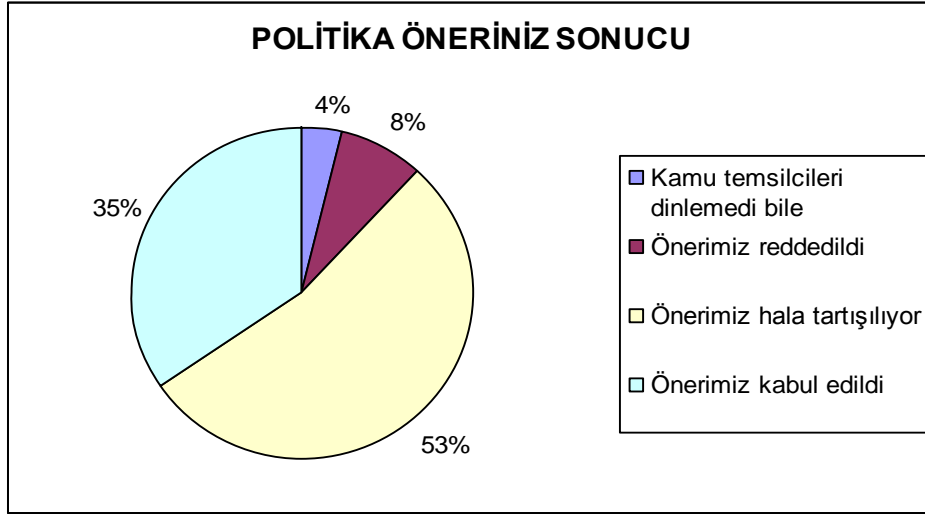
Şekil 6 Politikaları Etkileme: Sivil toplum ülkenizde politika oluşum süreçlerinde nasıl bir etkiye sahiptir?

Şekil 7 Politika Oluşum Sürecine Etki: Sivil toplum Kuruluşu olarak geçtiğimiz sene içinde bir politika oluşum sürecine dahil oldunuz mu?

Şekil 7 Politika önerisi sonucu: Politika öneriniz sonucunda ne oldu?

SONUÇ

Özellikle Avrupa Birliği ile uyum süreci çerçevesinde değiştirilen kanunlar önemli rahatlıklar sağlamakla birlikte sivil toplum kuruluşları uygulamadan kaynaklanan birçok sorunla karşı karşıyadır. Kamunun STK'lara bakışında genel bir değişiklik olduğu görülürken, hala STK'lar arası tam bir eşitlik sağlanamamış, kamunun sivil toplumla ilişkilerine kriterler getirilememiştir. Ayrıca sivil toplum kamu işbirliğine temel oluşturacak herhangi bir yazılı kural da bulunmamakta ve bu mekanizmaların eksikliği kamu ile diyalogu olumsuz etkilemektedir. Bu süreçlerin ve aşağıda özetlenmeye çalışılan mevzuat problemlerinin acilen gözden geçirilmesi ve gerekli değişikliklerin sivil toplum kuruluşlarına danışılarak yapılması gerekmektedir.

- 2004 yılında değiştirilen Dernekler Kanunu mevcut ihtiyaçlara cevap vermekten uzaktır. Kanunun daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca uygulamada sıklıkla rastlanan bürokratik problemlerin ve engellerin üzerine gidilmelidir.
- 2008 yılında yürürlüğe giren Vakıflar Kanunu önceki kanuna oranla oldukça özgürlükçü olmakla birlikte Kanunda yönetmelikten kaynaklanan problemler ortaya çıkmıştır. Bu durumun acilen dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca uluslararası ilişkilerde aranan mütekabiliyet ilkesi zorunluluğu gibi şüpheli yaklaşımların tekrar gözden geçirilmesi ve yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir.
- Yardım Toplama Kanunu acilen değiştirilmeli ve çağdaş bir kanun yapılmalıdır.
- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu AB normlarına yaklaştırılmalıdır.
- Bugüne kadar sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren vergi mevzuatında her hangi bir değişiklik veya iyileştirme yapılmamıştır. Vergi kanunları günümüzün ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktadır ve acilen gözden geçirilmesi gerekmektedir. Aynı sorun Kamu Yararı/Vergi Muafiyeti Statüsü için de geçerlidir.
- 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun'un hangi amaca hizmet ettiği belli değildir ve kanunun esas olarak engellemek istediği kamu vakıflarının kamu kaynaklarını açıkça kullanarak kanunun ruhunu zedeledikleri aşıkardır. Bu Kanun da yeni düzenlemeler gerekmektedir.

EK 1 - DERNEKLER KANUNUNA İLİŞKİN ÖNERİLER

Kurucu sayısı

Dernek kurucularına ilişkin olarak aranan asgari kurucu üye sayısı yediden üçe indirilmelidir. Aynı şekilde Yönetim Kurulları da beş değil üç üye ile oluşturulabilmelidir.

Kuruculara ilişkin kısıtlamalar

Derneklere ve diğer örgütlere üyelik konusunda belli meslek mensuplarına getirilen “mutlak” nitelikli yasaklar kaldırılmalı, bunlar yerine, üye olunamayacak örgütleri belirtmek için “somut kıstaslar” getirilmelidir. Kolluk kuvvetlerinin mesleki örgütlenmeleri dışındaki tüm örgütlenmeler serbest bırakılmalıdır.

Yabancıların durumu

Yabancılarla ilişkin düzenleme değiştirilmeye muhtaçtır. Bu konuda iyi örnek oluşturan düzenleme Vakıflar Kanununda mevcuttur. 5737 sayılı Vakıflar Kanununun 6. Maddesine göre “**Yeni vakıfların yönetim organı vakıf senedine göre oluşturulur ve bu vakıfların yönetim organlarında görev alanların çoğunluğunun, Türkiye’de yerleşik bulunması gerekir**” şeklinde düzenlenmektedir. Bu yaklaşım yabancıların üyelik hatta yöneticilik konusunda önünü açan ancak çoğunluğun yerleşme hakkına sahip kişilerden oluşmasını öngören bir düzenlemedir. Dernekler için de paralel bir düzenleme yapılarak yabancıların üyeliği önündeki ağırlaştırıcı engeller kaldırılmalıdır. Yabancıların derneklere üye olması için aranan “**yerleşme hakkı**” gerekliliği ortadan kaldırılmalı, “yerleşme hakkı” sadece kurucu üyeler ve derneklerin organlarına seçilecek kişilerde aranmalıdır.

Kuruluş işlemleri

Dernekler Dairesinin “dernek merkezlerinin, kütükte mesken olarak gösterilen yerlerde açılması durumunda, kat malikleri kurulunun oybirliği ile alacağı karar örneği dernek kurucularından isteneceğini” belirten yönergesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

Kanuna aykırılık ve noksanlıkların giderilmemesi ve yaptırımı

“Kanuna aykırılık veya noksanlık otuz gün içinde giderilmediği takdirde mülki idare amiri, yetkili Asliye Hukuk Mahkemesinde derneğin feshi hakkında davanın açılması için durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir” hükmünü içeren Dernekler Yönetmeliğinin 6. maddesi değiştirilerek, “**noksanlık**” ibaresi metinden çıkarılmalı, “**konusu suç teşkil eden kanuna aykırılık otuz gün içinde giderilmediği takdirde**” ibaresi eklenmelidir.

Çalışma konularının tüzükle sınırlanması

Konusu suç teşkil etmeyen bir faaliyetin kamu makamlarını ilgilendiren bir tarafı bulunmamaktadır. Herhangi bir faaliyetin derneğin amaçlarıyla bağdaşıp bağdaşmadığı ve gerekli olup olmadığı tamamen o derneğin üye ve yöneticilerinin karar verebilecekleri bir husustur. Bu haliyle Dernekler Kanununun 30.maddesi, Dernekler Dairesi ve İl Müdürlüklerine, dernek faaliyetlerine ilişkin adeta bir “**yerindelik**” denetimi yetkisi vermektedir ki, bunun örgütlenme özgürlüğüne yönelik bir ihlal olduğu açıktır. İlgili madde yeniden düzenlenerek, derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürülebileceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamayacaklarına ilişkin hüküm kaldırılmalıdır.

Tutulması zorunlu Defterler

Verilen cezaların ezici bir çoğunluğunun dernek kayıtlarının “**usulüne uygun**” bir şekilde tutulmamasından kaynaklandığı göz önüne alınacak olursa, mevcut sistemin hayatın olağan akışı ile uyum içerisinde olmadığı, sivil toplumun gereksiz bir bürokrasinin içine hapsedildiği görülecektir. Yapılacak yeni düzenlemeyle, defterlerin sayısı azaltılabilir. Ayrıca bu defterlerin doldurulması kolay kılınmalı, derneklerin kasıtsız, bilgi yetersizliği sebebiyle defterlerini doldurmamaları veya eksik/yanlış doldurmalarının tespiti halinde **uyarma yolu** tercih edilmelidir. Aksi takdirde uygulamada bu madde adeta bir ceza tahsilat maddesi şeklinde çalışmaya devam edecektir.

Belgelerin elektronik ortamda doldurulması teşvik edilmeli, elektronik belgelerde istenen noter zorunluluğu kaldırılmalıdır. Belgelerin elektronik ortamda tutulmaları hata ihtimalini azaltmanın yanı sıra zamandan ve paradan da tasarruf sağlayacaktır.

Gelir ve gider belgeleri

Denetimler esnasında derneğe ait gelir gider tablosunu gösteren defterlerin sunulmasına rağmen denetçiler, giderler ile ilgili karşılaştırmaları bu defterlerden yapmaktansa derneklere gider makbuzlarının arkasına iliştilmesi istenen dekontlardan yapmayı daha kolay görmektedirler. Bu durum uygulamada rastlanan bir soruna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Her bir gider için zaten gider makbuzu düzenlenmesine rağmen bir de her bir harcamanın dekontunun eklenmesi dernekler açısından zaman ve işgücü kaybına neden olmaktadır. Bu uygulama ayrıca mevzuata da aykırıdır. Dernekler Yönetmeliği Madde 38'e göre Dernek gelirleri alındı belgesi ile tahsil edilir. Dernek gelirlerinin bankalar aracılığı ile tahsili halinde banka tarafından düzenlenen dekont veya hesap özeti gibi belgeler alındı belgesi yerine geçer. Uygulamada görülen sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Kayıt ve Yazışma Dili

Dile ilişkin uygulama ile ilgili kanuni düzenlemelerin keyfi uygulamalara mahal vermeyecek kadar açık bir biçimde yapılması gerekmektedir. Derneklerin iç yazışma ve belgelerini Türkçe yapmak yönündeki zorunluluk ortadan kaldırılmalı, Türkçe sadece resmi makamlarla yapılan yazışmalarda kullanılmalıdır. Yine keza hiçbir hukuki temeli olmayan, yabancı fon kuruluşlarına sunulan projelerin Türkçe bir örneğinin sağlanması yönündeki Dernekler İl Müdürlükleri uygulaması sonlandırılmalıdır. Derneklerin antetli yazışma kağıtlarındaki dernek isminin Türkçe'nin yanı sıra en azından İngilizce yazılmasına izin verilmelidir.

İdari Denetim

2008 yılının son ayında yayınlanan 85 sayılı genelge denetim konusuna değinmekte ve denetimlerin dernek merkezinde yapılması yönünde yeni bir düzenleme getirmekle birlikte uygulamada birçok dernek denetiminde, derneğin merkezinin uygun olup olmadığına bakmaksızın derneklerin, eskiden olduğu gibi il dernekler müdürlüklerine çağırıldığı, denetimin burada yapıldığı görülmektedir. Konuya ilişkin uygulamanın takip edilmesi ve dernek merkezi uygun olmayan dernekler dışındaki denetimlerin derneklerin kendi merkezlerinde yapılması gerekmektedir.

İç Denetim

Denetim Kurulları derneğin iç denetim organları olup sadece genel kurula karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Oysa Dernekler Dairesi tarafından derneklere rehberlik

etmesi için oluşturulup yayımlanan Denetim Rehberi incelendiği zaman adeta bir beyan formu niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu niteliği rehberin rehberlik etmesinin ötesinde bir amaca hizmet edip etmediği konusunda soru işaretleri barındırmaktadır.

Rehberin, Dernekler Dairesinin gerçekleştirdiği denetimlerde ne şekilde kullanıldığına dair uygulamanın takip edilmesi gerekmektedir.

Uluslararası faaliyet

Yabancı derneklerin Türkiye’de şube açması oldukça ciddi bürokratik kurallara bağlanmıştır. Yine, yabancı örgütleri, “sakıncalı” gören, bu nedenle de sıkı bir şekilde izlenmeleri gerektiğini düşünen bir mantığın iz düşümleri görülmektedir. Yani örgüt sözcüğünden rahatsızlık duyulmaya devam edilmekte ve bir güvenlik sorunu olarak bakılmaktadır. Ayrıca yabancı örgütlerin Türkiye’de şube açması halinde sanki tek yararlanıcının ilgili örgüt olacağı gibi bir varsayım söz konusudur. Halbuki İnsan hakları, demokrasi, çevre, kadın, çocuk, sivil toplum vs. konularda çalışan örgütlerin Türkiye’de şube açmaları, ilgili örgütten ziyade Türkiye’de yaşayan insanların da yararlanacakları bir husustur. Söz konusu düzenlemeler bölgesel ve küresel ölçekte faaliyet gösteren örgütlerin çalışmalarını sekteye uğratabilecek bir nitelik arz etmektedir.

Yine bu düzenlemenin de Türkiye’de proje yürütmek isteyen derneklerin faaliyetlerine aşırı bir kısıtlama getirebileceği ve uluslararası projeler bakımından Türkiye’deki sivil toplum ile yurt dışındaki derneklerin işbirliği önünde engel yaratabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

Yabancı derneklerin Türkiye’de şube açma ve faaliyetlerini kısıtlayıcı yöndeki aşırı bürokratik yaklaşıma son verilerek, konuya ilişkin daha özgürlükçü bir yaklaşım benimsenmelidir.

Yurt Dışından Yardım Alma

Derneklerin yurtdışından yardım alırken uygulanan “önceden bildirim” sistemine son verilmeli, bunun yerine sivil toplum örgütleri yılsonunda o yıl aldıkları mali yardımları yıllık bir beyanname ile toplu olarak bildirmelidirler.

Platform

Mevcut Yasal düzenleme bu haliyle platformların hiçbir ihtiyacını karşılayabilecek nitelikte değildir. Her ne kadar platformların ayrı bir tüzel kişiliği olmasa da, kanuni düzenlemelerin platformları, onları oluşturan tekil kurumlardan ayrı, platform çatısı altında bazı işleri görebilir bir hale getirmesi gerekirdi. Örneğin platformlar; platform adına hesap açtırabilmeli, platform adına insan çalıştırabilmeli, platform adına proje yürütüp bu projelerin parasını platform adına harcayabilmeli ve icabında vergilendirmeyi de bu şekilde yapabilmelidirler. Dernekler yönetmeliğinde gerekli düzenlemeler yapılarak platform adına hukuki eylem ve işlemlerde bulunabilmesi için gerekli kanuni değişiklikler yapılmalıdır.

Federasyon, konfederasyon

Federasyon için beş ve Konfederasyon için üç örgütün bir araya gelmesi yönündeki kural, en az iki örgütün bir araya gelmesi şeklinde değiştirilmelidir. Yine aynı şekilde, bir araya gelecek örgütlerinin “amaçlarının aynı” olması gerekliliği de ortadan kaldırılarak “benzer” amaçlı kuruluşların federasyon ve konfederasyon kurmaları sağlanmalıdır.

Kamu Yararına çalışan dernekler

Bu statü, her kuruluşun rahatlıkla ulaşabileceği, objektif kriterler üzerinden hareket eden şeffaf bir kuruluş tarafından verilmelidir. Bu kuruluş özerk bir yapıya sahip olacak şekilde yeniden tasarlanmalı ve karar alma süreçleri açık ve hesapverebilir olmalıdır. Kuruluşun sivil toplum kuruluşlarına ilişkin kararlarına STK temsilcilerinin katılması da sağlanmalıdır. Bu konuda özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde çok sayıda değişik ve iyi örnekler mevcuttur.

Gençlik ve Spor Dernekleri

Bu madde ile düzenlenen yanlışlıkların giderilmesi için; Dernekler Kanunundaki 14. Maddesinde belirtilen **gençlik kulüplerinin tescil edilmesi** işleminin iptal edilmesi ve GSGM bünyesindeki yönetmeliğin, tüzüğünde gençlik kuruluşu olduğunu belirten derneklere, iç işleyişlerine müdahale etmeyecek biçimde, sağlanan olanak ve hizmetlerin çerçevesini şeffaf bir biçimde oluşturarak yeniden düzenlenmelidir.

Cezalar

Cezaların uygulanması da aynı katı yaklaşımın bir göstergesi ve örgütlenme özgürlüğünün önünü kesen bir durumdur. Dernekler Dairesinin asli görevi derneklere rehberlik etmek olmalı ve derneklerin kanunlara uygun çalışmaları kılavuzluk yapılarak sağlanmalı, ceza almamaları için gereken tüm imkanlar, eğitim dahil olmak üzere kullanılmalıdır. Cezaların tutarı azaltılmalı ve ancak süre verilerek yapılacak bir uyarıdan yapıldıktan sonra düzeltilmemesi durumunda uygulanmalıdır.

Cezaların uygulanması

Bu hüküm dernekleri adeta başkansız yönetilemez hale getirmektedir. Kimse başkan olmak istememektedir. Dernekler Kanununun, 33. maddesinin, Dernek Yönetim Kurulundan başkanın anlaşılacağına belirten hükmü madde metninde çıkarılmalıdır.

Yardım toplama konusunda getirilen kısıtlar

Yardım Toplama Kanunu ve Yönetmeliği tamamen yürürlükten kaldırılmalıdır. Yıllık beyanname ve Dernekler İl Müdürlüklerinin denetimi, yardımların amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını saptayabilmek için yeterli kanuni güvenceleri sağlamaktadırlar.

Yayın çıkarma

Yeni bir düzenleme ile Dernek yayınlarına ilişkin, Dernekler mevzuatı içinde bir düzenleme getirilmeli ve yayın süreci kolaylaştırılmalıdır.

Vergilendirmeye ilişkin problemler

Sivil Toplum Kuruluşlarını ilgilendiren tüm vergi mevzuatı bütüncül bir bakış açısıyla gözden geçirilerek yeni düzenlemeler yapılmalıdır.